

“TURGUT UYARIN ÇOCUKLARIYIZ...”

Ertan ALP

İkinci Yeni şiirinin romantik delikanlısı Edip Cansever, “Mendilimde Kan Sesleri” adlı şiirinde yeni rahmetli olan Ahmet abisine seslenirken şu mısralar dökülüyordu yüreğinden sonsuz mekâna ve zamana doğru:

*“İnsan yaşadığı yere benzer
O yerin suyuna, o yerin toprağına benzer
Suyunda yüzen balığa
Toprağına iten çiçeğe
Dağlarının, tepelerinin dumanlı eğimine
Konya'nın beyaz
Antep'in kırmızı düzlüğüne benzer
Göğüne benzer ki gözyaşları mavidir
Denize benzer ki dalgalıdır bakışları
Evlerine, sokaklarına, köşe başlarına”*

Herkes sözcüklerini yanında taşır. Kimi zaman akıl vurur gongunu, kimi zaman da duygular kendimize çevirdiğimiz ve yine kendimizle beraber yok ettiğimiz fitrat mayamızdır. Şairler, özellikle zamanı ve mekânı algılayışımızın ötesinde bir üst gerçeklik veya izlenim oluştururlar ki onların imge tanrısı olması da aslında bu görüntünün dışı yansımasıdır. Süslü laflara pek dalmadan demek gerekirse onlar yaşadıkları yeri ve akan zamanı imgeyle kurarlar ve imgeyle boyarlar neredeyse. Bunun için yalnızdırlar, bunun için hayalleri çok karış havadadır, bunun için el ayak çekildiğinde yaşayan imgeler aniden günün kanatları olurlar. Avam, köylü, kentli, orta hâlli veya çiftçi neyse şair de odur bazen. Dokunduğu, gördüğü, nefes aldığı her yere kendinden parçalar bırakır her insan gibi. Edip Cansever'in dediği gibi “Denize benzer ki dalgalıdır bakışları”

“Akşamüstü Rüyası”

Bir yazıma da başlık yapmıştım, aklıma geldi yine. Bizler şairlerin çocuklarıyız. Dünyayı besleyen ruh sütünün anasıdır şairler. Böyle bir zamanda, Turgut Uyar’da imgenin peşinden koşmak ve şiirde insana daha fazla sarılmak için onun “denize benzer dalgalı bakışlarını” arıyorum siyah-beyaz hatıraların bizi insan kıldığı renkli ayrıntılarında.

Turgut Uyar’ın personel subayı olarak Terme’ye atandığı yıllardan kalma bir fotoğraftan bahsediyorum aslında. Turgut Uyar ve eşi Yazdan’ın, ikinci çocukları Şeyda ile 1952’de çektiydikleri fotoğraf, sevdiklerine mısralar fısıldayan adamın güneşten biraz kısılmış derin ve sevimli bakışlarını yolluyor bize. İnsan yaşadığı yere benzer dedik ya, 1950’li yıllarda tipik Karadeniz köy evlerinin tahta ve nem kokusunu üstünüzde hissederek her an tarihe şiirsel bir kare daha bırakmış Uyar. İki yıl gibi kısa bir süre Terme’de kalsa da Terme’nin havasına, suyuna, insanlarına ve denizine hangi beyaz mendilleri bırakıp da kanlı mendilleri koymuştur koynuna çocuklar görmesin diye. İşte bu vakitlerde “Akşamüstü Rüyası” Uyar’ın imgenin anaçlığına sığınıp şiir tarihine düştüğü kısa bir nottur:

– Şimdi gemiler geçer uzaklardan
Gönlüm güvertede sereserpedir.
Işıklı geceler, saz sesleri, peynir ekmek
Ne biletim ne param ne dostum var
Pır pır eder yüreğim bakındıkça. . .
-Uyan Turgut’um, garibim, uyan
Bura Terme’dir.
Terme köprüsünden kamyonlar geçer,
Irgatlar üç orada beş burada konuşurlar
Bir gece başlar, yarı siyah, yarı kırmızı
Cigaramı yakar evime dönerim. . .
-Gidin gemiler, gidin
Vardığınız yerlere selam edin
Gün olur bütün kaygılardan uzak
Ben de gelirim. . .”

“Yarı siyah, yarı kırmızı bir gecenin” sabahı ne renktir? *Garip* Turgut Uyar’ın sığınacağı tek liman, gemilere binip kaygılardan uzaklaşacağı “yalnızlığın başkentidir.” Yaşadığı yer onu daha çok kabuğuna çekilmeye itmiş olsa da kırmızı ve siyahın gerçekliğinde bulur yaşadığı özün çevredeki yansımaları.

“Turgut Uyar’ın Çocuklarıyız.”

Ahmet Sezgin’in *termebilgi. com*’da “Terme’de Yaşayan Yazarlar(1)” olarak okuduğum kısa biyografik yazısı ile *Ünye Kent*’in İnternet sitesinde okuduğum

Ahmet Akbulut’ ait “Turgut Uyar Terme’de” yazısını hatırladım, Derviş Aydın Akkoç’un yukarıdaki başlıkla çıkan sohbetlerini okuyunca. Belki benim ulaşamadığım kaynaklar da mevcut ama elimdeki görüşmeler Uyar’ın Terme yıllarına ait ayrıntılar barındırıyor. Özellikle Akbulut’un Uyar’la ilgili anılarını kısaca kaleme alması onun hakkındaki değerli bilgileri tarihe ve şiire armağan ediyor. İnsanın yaşadığı yere birçok şiirle damgasını vurması sıradan bir olay değildir şairler için. Bilincin ve olgunluğun ince ince işlenmiş verimleri, çevreye ve insanlara açılan bir kapıdır sonuçta.

Akbulut, geçmişte Uyar’la dostluğu ve arkadaşlığı olduğundan bahsediyor ilgili yazısında: “1950’li yılların başlarında tanışmıştık. O, Terme askerlik şubesi başkanı üsteğmen Turgut Uyar; ben ise, Terme Üskütlü köyü ilkokulu başöğretmeni Ahmet Akbulut’tum. O zamanlar Terme, küçük bir kasaba gibiydi. Şehir merkezinin dört bine yakın nüfusu ancak vardı. Elektriği ve içme suyu yoktu. Köyleri kalabalık, mahrumiyet bölgesi bir ilçe durumunda idi. Öğretmen sayısı, yirmi beş, otuz kişiyi geçmezdi. İlçe de, öğretmen sayısından biraz fazlaca memur olduğunu varsayarsanız; bu insanlar küçük kümeler halinde dostluk ve arkadaşlık grupları oluşturur, kahvehaneler veya küçük meyhanelerde kültür sohbetleri yaparlardı. Ara sıra bu sohbetlere kültürlü Terme’li eşrafların da katıldığı olurdu. Turgut Uyar, Kars ilinin Posof ilçesinden Terme’ye tayin olmuştu. Şair olduğunu, güzel şiirler yazdığını ve edebiyatta adından söz ettiren önemli bir yazar olduğunu duymuştuk. O zamanlar biz de her genç gibi edebiyata, şiir yazmaya hevesli ve meraklı idik.”

Uyar’ın sohbetlerde güzel şiirler okuması, *Türkiyem* adlı şiir kitabını oluşturan şiirlerin büyük çoğunluğunun bu zaman diliminde yazılması, hoşsohbeti, dostluğu, güzel Türkçesi, insanlara karşılıksız değer vermesi, cömertliği... çevresinin değişmesinde belki nelere vesile olmuştur? Tek kişinin yazdıklarına uygun olarak onun sonsuz kişilikte olduğunu söylemek istemiyorum ama onun yakınındaki bir kişiden, daha buraya alamadığım birçok erdemi dinlemek Uyar’ın “herkesin üzerinde saygınlık ve hayranlık” uyandırmasının bir göstergesidir.

Dört kardeş bir araya gelse ve babaları hakkında anıları paylaşırsa ve bunlar bir kitap olarak yayımlansa sanırım bu eser mezarda şiir okutturur Uyar’a: Semiramis Uyar, Şeyda Uyar Dikmen, Tunga Uyar ve Turgut Uyar. Şiiri çocukla geleceğe taşıyan bir babanın Terme’deki hayatına değinmek istiyorum aslında baştan beri. Yukarıda bahsettiğim yazıların haricinde bu kitap Uyar’ın şahsi yaşamına tutulan bir aynaya benzetilse yeridir. Terme Uyar’ın, Uyar da Terme’nin kokusunu, gülüşlerini, insancılığını ve Karadeniz yanını işlemiştir mısralara. Sözü kardeşlere bırakalım isterseniz. Onlar Turgut Uyar’ın pek de şiirle ve imgeyle büyütmediği çocukları ama bizler Uyar’ın ve Uyar gibi nice şairin Türkçe çocuklarıyız.

Semiramis Uyar, 1952’de Terme’ye geldiklerini doğruluyor. Anlattığına göre Uyar, Terme’de Şube Müdürü olarak görev yapmış. O zamanlar yirmi beş, yirmi altı yaşlarında genç bir adammış. Oğlu Tunga’nın 1952’nin Şubat ayında doğduğunu öğreniyoruz. Terme yıllarında üç kardeşten en büyüğü olan Semiramis, İstanbul’a yollanmış. Annenin başında üç çocuk, bakım zor. Bir de şiir yüklü genç adam. Se-

miramis Uyar, ilkokula Terme’de başladığını belirtiyor. Hatta günümüz çocuklarını yakından ilgilendiren bir anısını da paylaşıyor sohbette: *“Okuldan bir gün kaçtım, çok iyi hatırlıyorum, aşı olunacağı bir gündü. Çok korkmuştum. Galiba okulun tuvaletinden bir yol bulup kaçtım ve eve gittim. Kaçtım da bir şeye mi yaradı, hayır. Tam eve vardım ki, evin kapısında, beni aşya götürmek için dört er bekliyor.”* Semi-ramis Uyar, babasının Posof’tan sonra Terme’ye gelmelerini biraz rahatlatma olarak görüyor. Edebiyatla temas imkânlarının Terme’ye gelince biraz daha genişlediğini vurguluyor: *“Bir çeşit uygarlıkla temas haline geldim. Elektrik, sinema gibi.”*

Tunga Uyar, Terme doğumlu ama büyüüp aklı erene kadar burada durmadıkları için hiçbir şey hatırlamadığını söylüyor. Özünde dürüst bir adam olarak tanıtmış sohbetin girişinde Tunga Uyar babasını. Şeyda Uyar Dikmen de Terme yıllarında çok fazla anı olmadığını üzülerek belirtiyor hafızasında: *“Ayak başparmağında hep dolama olurdu, ahşap bir evde yaşıyorduk, üst katımızda bir hakim oturuyordu, eve yakın bir yerde bir ırmak akardı. Bir de çok içen bir adam hatırlıyorum, sokaktan sallan sallana geçerken naralar atardı.”*

Şair Turgut Uyar, 1966’da *Papirüs*’te yayımlanan kısacık bir yazısında, *“Ben hep sıkıntılıyım. Yani bir adamın canı sıkılır, o ben’im. Çünkü bana en yaraşan durumdur sıkıntılı olmak.”* derken yaşadığı hayatın yukarıda da belirttiğim gibi kırmızı ve siyah denklemliliğinde oluşan sorunların derin ruhsal dışavurumunu vurguluyor. Kitabın girişinde bu kitabın yazılış amacının Uyar’ın babalık hâllerini mercek altına almayı amaçladığı belirtilmektedir. *“Başka bir deyişle o hayatın ve o şiirin dolaysızca kendileri hakkında değil, şairin çocuklarındaki yansımaları hakkında, oradan, o farklı dört açıdan nasıl görüldüğü hakkındadır.”*

Kendi hayatı hakkında düpedüz ve kupkuru yorumu yapan Uyar’ın çok anlamlı sözleriyle bitirelim yazımızı. Turgut Uyar’ın Termelilere miras bıraktığı en önemli değer, şiirin orada hâlâ nefes alması ve bunun sonsuza kadar korunması bilincidir. Onun *Türkiyem* adlı şiir kitabının büyük bir bölümünü orada yazdığını söylemesinde Terme’nin etkisi var mıdır, bilinmez:

*“Sen vatanımsın, ekmeğimsin
Duyduğum, bildiğim zafersin yıllarca. . .
Zonguldak’ta 63 numara
Nazlı sahiller Akdeniz’de.
Sevdasın ciğerlerimde parça parça
Yarı kalmış dileğimsin”*

Tamamlanmış hayatların huzursuzluğunu yaşayan Turgut Uyar, o şair hâliyle Terme’ye uymuştur o bize benzeyen hâliyle de. Ne kadar içinde hep eksik bir yan taşısı da. Belki de bunu tamamlamak için bakın ne diyor *“Efendimiz Acemilik”* adlı yazısında: *“Bir taş alacaksınız. Yontmaya başlayacaksınız. Şekillenmeye yüz tutmuşken atacaksınız elinizden. Bir başka taş, bir başka taş daha. Sonunda bir yığın yarım yamalak biçimler bırakacaksınız. Belki başkaları sever, tamamlar.”*